

УДК 379.8. 3.091

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.4.8>

В'ячеслав ШИНКАРЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, Україна, 49006
ORCID: 0000-0003-0929-9160

Людмила КЛІМОВА

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, Україна, 49006
ORCID: 0000-0003-1161-617X

Ірина МАЗУР

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, Україна, 49006
ORCID: 0000-0002-7281-7955

Наталія МІХІНА

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, Україна, 49006
ORCID: 0000-0001-7555-9448

Бібліографічний опис статті: Шинкаренко, В., Клімова, Л., Мазур, І., Міхіна, Н. (2022). Вплив мультфільмів на розвиток особистості дитини дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 4, 48–53, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.4.8>

ВПЛИВ МУЛЬТФІЛЬМІВ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті обґрунтовується вплив мультфільмів як одного із найбільш значущих механізмів соціалізації дітей, що впливають на світосприйняття дошкільнят та формування системи їх ціннісних орієнтирів, які формують стереотипи поведінки та способи вирішення ситуацій, дають дитині уявлення про дружбу, взаємовиручку, взаєморозуміння. Виявлено можливість мультфільмів у вирішенні наступних виховних завдань, таких як: формування світогляду; моральне виховання; естетичне виховання; трудове виховання. Визначено ряд позитивних та негативних моментів при перегляді мультфільмів: персонажі мультфільмів показують дитині різні способи взаємовідносин зі світом; через порівняння з улюбленими героями дитина вчиться сприймати себе позитивно, пересилувати свої страхи та труднощі, виробляти у собі повагу до оточуючих; діти набагато ефективніше уявляють картини світу, і цим починають розвивати у собі особистість, переймаючи ті чи інші якості персонажів; дитина майже всю інформацію сприймає як образ, у тому числі потім будується її модель світу. Обґрунтовано кілька ознак «шкідливого мультіка»: головні герої мультфільму агресивні, вони прагнуть завдати шкоди оточуючим (наслідком перегляду такого мультфільму може стати прояв жорстокості, безжалісності, агресії дитиною у реальному житті); девіантна поведінка героїв мультфільму ніким не карається (наслідком перегляду може стати розхитування еталонів гарного та поганого вчинку, допустимої та неприйнятної поведінки); демонструються небезпечні для життя дитини форми поведінки, які у реальному житті просто небезпечні (наслідки перегляду таких прикладів для наслідування може обернутися для дитини зниженням порога чутливості до небезпеки, отже потенційними травмами); транслиються форми нестандартної статево-рольової поведінки (перегляд подібних сцен може мати бажання демонстровану поведінку спробувати на собі); неповажне ставлення до людей, тварин, рослин; використовуються несимпатичні, потворні герої. З метою вивчення деяких аспектів включення мультиплікаційних фільмів до змісту виховної та освітньої діяльності з дітьми дошкільного віку, було проведено анкетування вихователів та батьків.

Ключові слова: мультфільм, діти дошкільного віку, формування світогляду, заклади дошкільної освіти.

Vyacheslav SHYARENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Social and Humanitarian Education, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council, Vladimir Antonovich str., 70, Dnipro, Ukraine, 49006

ORCID: 0000-0003-0929-9160

Lyudmyla KLIMOVA

Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education, Municipal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council, Vladimir Antonovich str., 70, Dnipro, Ukraine, 49006

ORCID: 0000-0003-1161-617X

Iryna MAZUR

Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education, Municipal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council, Vladimir Antonovich str., 70, Dnipro, Ukraine, 49006

ORCID: 0000-0002-7281-7955

Natalia MIKHINA

Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education, Municipal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council, Vladimir Antonovich str., 70, Dnipro, Ukraine, 49006

ORCID: 0000-0001-7555-9448

To cite this article: Shynkarenko, V., Klimova, L., Mazur, I., Mikhina, N. (2022) Vplyv multfilmiv na rozvytok osobystosti dytyny doshkilnoho viku [The influence of cartoons on the personality development of a preschool child]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 4, 48–53, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.4.8>

THE INFLUENCE OF CARTOONS ON THE PERSONALITY DEVELOPMENT OF A PRESCHOOL CHILD

The article substantiates the influence of cartoons as one of the most significant mechanisms of children's socialization, which influence the worldview of preschoolers and the formation of their system of value orientations, which form stereotypes of behavior and ways of solving situations, give the child an idea of friendship, mutual help, and mutual understanding. The possibility of cartoons in solving the following educational tasks was revealed, such as: formation of a worldview; moral education; aesthetic education; labor education. A number of positive and negative aspects of watching cartoons have been identified: cartoon characters show the child different ways of interacting with the world; through comparison with favorite heroes, the child learns to perceive himself positively, to overcome his fears and difficulties, to develop respect for others; children imagine pictures of the world much more effectively, and thus begin to develop their personality, adopting certain qualities of the characters; the child perceives almost all information as an image, including then his model of the world is built. Several signs of a «harmful cartoon» are substantiated: the main characters of the cartoon are aggressive, they seek to harm others (the result of watching such a cartoon can be a manifestation of cruelty, ruthlessness, aggression by a child in real life); the deviant behavior of the cartoon characters is not punished by anyone (the result of viewing may be the shaking of standards of good and bad behavior, acceptable and unacceptable behavior); forms of behavior that are dangerous for the child's life are demonstrated, which in real life are simply dangerous (the consequences of watching such role models can result in a child's lowering of the threshold of sensitivity to danger, therefore, potential injuries); forms of non-standard sex-role behavior are broadcast (watching such scenes may make you want to try the demonstrated behavior on yourself); disrespectful attitude towards people, animals, plants; unsympathetic, ugly characters are used. In order to study some aspects of the inclusion of animated films in the content of educational and educational activities with preschool children, a survey of educators and parents was conducted.

Key words: cartoon, children of preschool age, worldview formation, preschool education institutions.

Актуальність проблеми. Проникнення в життя дошкільника інформаційно-екранної культури здійснює серйозний вплив, змушу-

ючи шукати нові способи збагачення моральної сфери. На сучасному етапі розвитку суспільства, помітно змінюється життєвий простір

дитини, оскільки екранна культура, а саме Інтернет, комп'ютерні ігри, телебачення, мультфільми, вже починає впливати на дітей з ранніх років. Регулярний перегляд мультфільмів із ранніх років накладає свій відбиток на поведінці дошкільника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

О. Білоус, О. Вакуленко, С. Демченко у своїх дослідженнях займалися питаннями включення в життя сучасного дошкільника екранної культури, О. Дорошевич, О. Кепканова, Л. Масол, К. Скіпор, Л. Чорна досліджували психологічні засади впливу мультфільмів на особистість дитини. Мультфільм як виховання дошкільнят вивчався О. Шайкіна (розвиток умінь цілепокладання з використанням мультфільмів), Р. Казакової, Ж. Мацкевич (розвиток образотворчої творчості в малюванні дітей дошкільного віку під впливом мультфільмів), Н. Олійник, Є. Тупічкіна (формування глядацької культури в процесі перегляду мультфільму).

Вітчизняні педагоги та психологи (Н. Виноградова, С. Петерина) вважають, що формувати у дітей моральні якості необхідно в процесі всього періоду виховання та навчання дітей як у закладах дошкільної освіти так і закладах загальної середньої освіти.

Мета дослідження. Виявити можливості мультфільмів у вирішенні виховних завдань, теоретично обґрунтувати вплив мультфільмів як одного із найбільш значущих механізмів соціалізації дітей, що впливають на світосприйняття дошкільнят та формування системи їх ціннісних орієнтирів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Перегляд мультфільмів – один із найбільш значущих механізмів соціалізації дітей, що впливають на світосприйняття дошкільнят та формування системи їх ціннісних орієнтирів, які формують стереотипи поведінки та способи вирішення ситуацій, дають дитині уявлення про дружбу, взаємовиручку, взаєморозуміння. При сприйнятті мультфільмів у дитини формуються здатності до чуйності на зображувані життєві ситуації анімаційних героїв, що сприяє не тільки ідентифікації почуттів, що спостерігаються дошкільником у героїв, а й самоідентифікації: діти починають осмислювати переживання, узагальнювати їх, відповідно до цього змінюється поведінка самих дітей. Це необхідно враховувати при формуванні соціальних уста-

новок старших дошкільнят, які схильні сприймати та оцінювати соціальні об'єкти (дружба, сім'я, Батьківщина, праця) виходячи із власної системи цінностей, на формування якої впливають референтна група осіб та розвиток рефлексії. В основі регуляції поведінки дошкільника лежать соціальні установки, що склалися. Педагогічний вплив на соціальну установку дитини включає чотири стадії: привернення уваги дитини до того чи іншого питання, порушення його інтересу, пред'явлення нової інформації та переконання (вказівка на бажані у зв'язку з цим практичні дії щодо об'єкта встановлення).

Історія світової мультиплікації починається із другої половини 19 століття. Сьогодні засоби масової інформації майже у всіх дітей замінили іграшки. Це стало не просто проведенням часу, а й засобом виховання інформаційного впливу медіасередовища, яке формує душу і розум дитини, виховує її смаки та погляди на світ. У дітей дошкільного віку основним засобом виховання є мультфільми, які мають певний смисл.

Однак ми помітили, що дослідженню та використанню можливостей мультиплікаційного мистецтва на сучасному розвитку суспільства як засобу морального виховання не приділяється належної уваги. Вирішення зазначених проблем ускладнює недостатня підготовленість педагогів, психологів до розвитку моральної поведінки дошкільнят засобами мультиплікаційних фільмів. Сюжети мультфільмів та образи персонажів можуть бути трансляторами моральних цінностей. Виходячи з цього розуміння, можна відзначити, що весь морально-розвивальний потенціал мультфільму може бути використаний у системі морального виховання дітей дошкільного віку. Це можливо і необхідно використовувати передусім ще й тому, що дошкільне дитинство – це період інтенсивного становлення моральних установок та почуттів.

О. Дорошевич вважає, що у сучасному світі мультфільми є не просто формою проведення часу, сьогодні це потужний засіб виховання. Мультиплікація як вид мистецтва має можливість вирішення наступних виховних завдань:

- формування світогляду. Якісно зняті мультиплікаційні фільми реалістичні, наближені до реальних явищ життя і тому сприяють формуванню цілісного світогляду;
- моральне виховання. Любов і дружба, працьовитість, чесність та багато інших моральних

настанов можна ненав'язливо «вкласти» в мультфільм, і вони, безсумнівно, знайдуть свою дорогу до серця дитини. Разом з цим діти мимоволі переймають манеру поведінки, стилі спілкування, які використовують у поведінці мультиплікаційні персонажі;

– естетичне виховання. У мультфільмах дитина бачить красу природи, чує гармонійну музику, яка, як відомо, посилює одержувані зорові враження. Доставляє естетичну насолоду та якісно промальовані та підібрані костюми (особливо у народних казках), та оздоблення будинків;

– трудове виховання. У радянських мультфільмах праця представлена як спільна творчість, а допомога та взаємовиручка як основа продуктивної взаємодії. Ледачі персонажі завжди засуджуються і висміюються авторами (Doroshevich, 2012, p. 31).

Сучасна мультиплікація дуже часто негативно впливає на уявлення дитини про світ, тим самим деформує дитячу психіку. Відбувається насамперед деформація ціннісних засад. На думку логопеда-дефектолога О. Вакуленко, дитина майже всю інформацію сприймає у вигляді образів, з яких вона як з кубиків будує свою модель світу (Vakulenko, 2005, p. 14).

Аналіз більшості сучасної мультпродукції, дозволяє зробити висновок про те, що в дитячу свідомість вкладаються хибні та соціально неприйнятні цінності, а саме формується «культура» сили, агресивної поведінки, самолюбство, вульгарність, аморальність, негативне ставлення до оточуючих та багато іншого. Така тенденція призводить до негативного впливу підсвідомості дітей, спотворює формування та становлення їх особистості, і навіть моральні підвалини їх психічних процесів.

С. Демченко відмічає, що на жаль, мультиплікатори, бажаючи розширити глядацьку аудиторію, недостатньо уваги приділяють художньо-моральній стороні змісту, нерідко обмежуючись лише привабливим мультиплікаційним сюжетом. Мультиплікація зараз стала більш комерціалізованою. Дедалі більше почали з'являтися мультфільми, які призначені для сімейного перегляду, такі як «Шрек», «Кіт у чоботях», «Червона шапочка проти зла» та безліч інших, що включають жарти і підтекст, зрозумілим дорослим, але не дітям (Demchenko, 2004, p. 6).

Особливості дитячої психіки такі, що всі події, які відбуваються перед їхніми очима, сприймаються ними як реальні. Це насамперед пов'язано з тим, що у дітей відсутня повна свідомість меж реальності.

Таким чином, одним із засобів розвитку морального виховання дошкільнят є мультфільми, які формують моральні почуття та норми моральної поведінки, також сприяє розвитку багатьох вищих психічних процесів: мислення, сприйняття, уяви, пам'яті.

Але реалізація моральних виховних можливостей мультиплікації можлива лише за умови правильного вибору мультфільмів, які мають позитивний вплив на психіку дитини.

Наразі з'явилися цілі телевізійні канали, які спеціалізуються виключно на мультиплікації та транслюють їх цілодобово. Найчастіше, сучасні мультфільми виконують розважальну функцію, але, на жаль, у гонитві за глядачем творці вдаються до «заборонених прийомів» і тоді «дитячі казки» здатні завдати шкоди психіці дитини.

О. Білоус зауважує, що не потрібно проводити спеціальний аналіз контенту, щоб побачити таку проблему, як демонстрація сцен насильства та агресії у мультфільмах. Приклади тому можна легко знайти в таких популярних у підлітків мультфільмах, як «Том і Джері», «Дивовижний світ Гамбла», «Юні титани, вперед». Наслідком перегляду такого мультфільму може стати вияв жорстокості, безжалісності, агресії дитиною в реальному житті. Дослідження О. Білоус, проведені ним та його колегами довели, що побачені по телевізору сцени агресії та насильства формують у дитини такі риси характеру, як жорстокість та злість. Більше того, психологи стверджують, що регулярний перегляд дітьми агресивних фільмів та передач може спровокувати скоєння серйозних кримінальних злочинів ними у зрілому віці (Bilous, 2000, p. 72).

Л. Масол вважає, що «дитина розуміє та приймає мову мультфільмів, героїв мультфільмів та їх вчинки, тому що ці герої прості та типові і роблять звичайнісінькі справи, роблять благородні вчинки, виявляють доброту» (Masol, 2003, p. 34).

О. Кепканова А. виділяє ряд позитивних та негативних моментів при перегляді мультфільмів:

– персонажі мультфільмів показують дитині різні способи взаємовідносин зі світом;

– через порівняння з улюбленими героями дитина вчиться сприймати себе позитивно, пересилувати свої страхи та труднощі, виробляти у собі повагу до оточуючих;

– діти набагато ефективніше уявляють картини світу, і цим починають розвивати у собі особистість, переймаючи ті чи інші якості персонажів;

– дитина майже всю інформацію сприймає як образ, у тому числі потім будується її модель світу (Керканова, 2008, р. 31).

З метою вивчення деяких аспектів включення мультиплікаційних фільмів до змісту виховної та освітньої діяльності з дітьми дошкільного віку, було проведено анкетування вихователів та батьків. Проведене дослідження показало, що важливо проводити роботу з педагогами дошкільних навчальних закладів та батьками з метою психологічної освіти про механізми впливу сучасної мультпродукції на свідомість дошкільнят.

З дошкільнятами проведено дослідження, спрямоване на виявлення психолого-педагогічних умов та розробку методичних рекомендацій щодо підвищення рівня емоційного ставлення до моральних норм, що сприяють соціалізації старших дошкільнят.

Методи дослідження: методи теоретичного дослідження, моделювання, статистичний аналіз, педагогічний експеримент.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У сучасному світі мультфільми є не просто формою проведення часу. Сьогодні це потужний засіб виховання. Мультиплікація як вид мистецтва має можливість вирішення наступних виховних

завдань: – формування світогляду; моральне виховання; естетичне виховання; трудове виховання.

Будучи значною частиною життя сучасної дитини, мультиплікаційні фільми дуже впливають на їх розвиток. Існує велика кількість добрих, якісних мультфільмів, які формують у глядачів уявлення про добро і зло, розширюють кругозір, допомагають боротися з дитячими страхами, вчать поважати та любити природу, родину, інших людей. У них висміюються лайки, боягузливості, дурість. У таких мультфільмах добро завжди перемагає зло, причому негативний персонаж не знищується, а зазвичай перевиховується. Таким чином, глядач розуміє, що кожна людина, яка зробила помилку, має право на виправлення і щасливе життя.

З іншого боку, серед сучасних мультфільмів нерідко можна зустріти шкідливі, інколи ж і просто небезпечні. Найчастіше небезпечний контент міститься у мультиплікаційній продукції зарубіжного виробництва. Це пов'язано, перш за все, з різницею у світогляді та глибоким розбіжністю у картині світу. У таких мультфільмах багато агресії та насильства, а зло, найчастіше, знищується фізично або взагалі виявляється сильнішим і могутнішим за добро.

Батькам та педагогам необхідно добре орієнтуватися у сучасних мультфільмах з метою фільтрації потенційно небезпечного контенту. Необхідно також розробити комплекс заходів, за допомогою яких можна було б звернути увагу дитини на позитивні моменти та виробити стійке заперечення негативу та агресії, які, на жаль, часто зустрічаються у сучасній мультиплікації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білоус О. Діти – найвимогливіша й найбеззахисніша телевізійна аудиторія. *Телевізійна журналістика*. Львів, 2000. № 6. С. 72–88.
2. Вакуленко О. Засоби масової інформації як особливий чинник впливу на формування способу життя особистості. *Соціальний працівник*. 2005. № 9. С. 14–18.
3. Демченко С. В. Медіаполітична система в сучасній Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня, канд. пол. наук : спец. 23.00.02. «Політичні інститути та процеси». Дніпропетровськ, 2004. 22 с.
4. Дорошевич О. А. Критичне ставлення дитини до медіа насильства як складова її медіакультури. *Вісник психології та педагогіки*. 2012. № 9. С. 31–46.
5. Керканова О. І. Вплив медіа-середовища на формування дитини. *Психолог*. 2008. № 5. С. 67–70.
6. Масол Л. Формування естетичного смаку засобами телебачення і радіо. *Шкільний світ*. 2003. № 38. С. 34–41.

REFERENCES:

1. Bilous O. (2000) Dity – najvymohlyvisha j najbezzakhysnisha televiziynna audytorii. *Televiziynna zhurnalistyka* [Children are the most demanding and defenseless television audience. *Television journalism.*]. L'viv. № 6. S. 72–88. (in Ukrainian).
2. Vakulenko O. (2005) Zasoby masovoi informatsii iak osoblyvyj chynnyk vplyvu na formuvannia sposobu zhyttia osobystosti. *Sotsial'nyj pratsivnyk* [Mass media as a special factor of influence on the formation of an individual's lifestyle. *Social Worker*]. № 9. S. 14–18. (in Ukrainian).

3. Demchenko S. V. (2004) Mediapolitychna systema v suchasnij Ukraini: avtoref. Dys.. na zdobuttia nauk. stupenia, kand. pol. nauk : spets. 23.00.02. «Politychni instytuty ta protsesy» [Media-political system in modern Ukraine: autoref. Diss. for obtaining sciences. degree, candidate gender Sciences: spec. 23.00.02. «Political institutions and processes»]. Dnipropetrovs'k, 22 p. (in Ukrainian).
4. Doroshevich O. A. (2012) Krytychne stavlennia dytyny do media nasyt'stva iak skladova ii mediakul'tury. Visnyk psykholohii ta pedahohiky [A child's critical attitude towards media violence as a component of his media culture. Herald of psychology and pedagogy]. № 9. S. 31–46. (in Ukrainian).
5. Kepkanova O. I. (2008) Vplyv media-seredovyscha na formuvannia dytyny. Psykholoh [The influence of the media environment on the formation of a child. Psychologist]. № 5. S. 67–70. (in Ukrainian).
6. Masol L. (2003) Formuvannia estetychnoho smaku zasobamy telebachennia i radio. Shkil'nyj svit [Formation of aesthetic taste by means of television and radio. School world]. № 38. S. 34–41. (in Ukrainian).